

**Юрій Павлович ПОПЕЛЬНЮК**

(Національний науковий центр «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокариуса», м. Харків)

ОСОБЛИВОСТІ ВИЯВЛЕННЯ ТА ПОДОЛАННЯ ПРОТИДІЇ РОЗСЛІДУВАННЮ НА ЕТАПІ ВИЯВЛЕННЯ ОЗНАК КОРИСЛИВО-НАСИЛЬНИЦЬКИХ ЗЛОЧИНІВ

На підставі узагальнення теоретичних позицій, аналізу матеріалів правозастосовної практики, у цьому дослідженні обґрунтовано позицію, що цілями виявлення ознак кримінального правопорушення, протидії розслідуванню та судовому розгляду є намір уникнення кримінальної відповідальності або принаймні пом'якшення покарання. Наголошено, що будь-яке перешкоджання досягненню цілей кримінального провадження та судочинства, незалежно від того, чи допустимі вони за законом або є незаконними за своєю суттю, слід розцінювати як протидію, а конкретні дії, реалізовані у цілях перешкоджання кримінальній процесуальній діяльності, мають піддаватися об'єктивній кримінально-правовій оцінці та можуть визнаватися достатньою підставою для притягнення особи до кримінальної відповідальності. Аргументовано, що протидія можлива як шляхом реалізації конкретних дій, так і у вигляді бездіяльності, яка, наприклад, може полягати у не з'явленні на виклики слідчого, прокурора; відмові від надання показань; переховуванні від органів досудового розслідування та суду тощо. Установлено типові джерела інформації, котрі стають об'єктами впливу як захід протидії, узагальнено обставини, що свідчать про імовірність вчинення протидії, а також розкрито етапи діяльності правоохоронних органів на шляху подолання протидії від моменту виявлення ознак злочину.

Ключові слова: злочин, корисливо-насильницька злочинність, протидія розслідуванню, процесуальна дія, фактичні дані, доказ.

Постановка наукової проблеми. Насильницьке заволодіння матеріальними благами – це один із найдавніших способів незаконного

збагачення. Для позначення протиправних проявів цього виду, у науках кримінально-правового циклу використовують поняття корисливо-насильницькі кримінальні правопорушення. Аналіз статистичної звітності Офісу Генерального прокурора України засвідчує, що їх чисельність у питомій вазі облікованих кримінальних правопорушень і досі залишається вагомою, навіть попри те, що в умовах дії правового режиму воєнного стану відповідальність за вчинення низки кримінальних правопорушень проти власності обтяжено.

Дослідженню причин та умов, що сприяють учиненню корисливо-насильницьких злочинів і способів їх запобігання присвячено наукові праці Р. В. Герцика¹, І. Л. Калімбета², М. М. Кушніра³, М. О. Маршуби⁴, М. О. Семенишина⁵, В. В. Тіщенко⁶, А. В. Хірсіна⁷ та ін. Водночас недослідженою досі залишається проблематика подолання протидії розслідуванню, що має місце на всіх етапах провадження кримінальної процесуальної діяльності.

Вагому увагу теоретичній розробці концептуальних положень щодо виявлення та подолання протидії розслідуванню та судового розгляду приділено в комплексних монографічних роботах О. В. Александренко, І. В. Грицюка, Р. В. Мудрецького, В. М. Плетенця, О. І. Ромців, М. С. Чесакової, Р. М. Шехавцова, Б. В. Щура та ін. З огляду на відсутність розробок у межах проблематики протидії розслідуванню, що вчиняється на етапі виявлення ознак корисливо-насильницьких злочинів і їх документуванні, цей напрям наукової розвідки покладено в основу нашого дослідження.

Мета статті – встановити, описати особливості виявлення та подолання протидії розслідуванню на етапі виявлення ознак корисливо-насильницьких злочинів.

Виклад основного матеріалу. У юридичній літературі вказують, що професійна діяльність слідчого є своєрідним процесом пізнання, котрий за своєю сутністю має характер розумової, мотиваційної, емоційної боротьби, опонентами якої є злочинці, їх організовані групи й інші заінтересовані у справі особи⁸. Коли такий процес боротьби стає проявленим і не пов'язаний

1 Герцик Р. В. Тактика судового розгляду у кримінальних провадженнях щодо корисливо-насильницьких злочинів : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Маріуполь, 2021. 20 с.

2 Калімбет І. Л. Розслідування групових корисливо-насильницьких злочинів неповнолітніх : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Одеса, 2017. 20 с.

3 Кушнір М. М. Запобігання корисливо-насильницьким злочинам, що вчиняються неповнолітніми особами жіночої статі в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2017. 20 с.

4 Маршуба М. О. Кримінологічна характеристика особи неповнолітнього корисливо-насильницького злочинця в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Харків, 2014. 20 с.

5 Семенишин М. О. Теорія та практика запобігання корисливо-насильницьким злочинам органами та підрозділами Національної поліції України (за матеріалами операції Об'єднаних сил): дис. ... д-ра юрид. наук : 081, 08. Київ, 2020. 623 с.

6 Шевченко Ю.А. Особливості розслідування корисливих злочинів, вчинених з використанням транспортних засобів : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2014. 221 с.

7 Хірсін А. В. Криміналістичне забезпечення розслідування корисливо-насильницької організованої злочинної діяльності : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ, 2006. 18 с.

8 Шехавцов Р. М. Форми та способи протидії розслідуванню злочинів і засоби їх подолання (за матеріалами кримінальних справ про вимагання, вчинені організованими групами, злочинними

із простим відстоюванням стороною захисту своєї правової позиції, то є підстави вважати, що має місце протидія.

Етимологічне розуміння терміну «протидія» полягає у дії, котра спрямована проти іншої дії, перешкоджає їй¹. З розвитком криміналістичного вчення і введенням у його понятійно-термінологічний апарат поняття «протидія розслідуванню», воно суттєво еволюціонувало: від простого приховування злочинів до комплексу діянь, спрямованих на перешкоджання вирішенню завдань досудового розслідування зокрема, і кримінального провадження в цілому.

Протидія розслідуванню – це проблема криміналістичної тактики, вирішення якої можливе завдяки одночасному використанню можливостей і досягнень усіх наук кримінально-правового циклу. Зміст «протидії розслідуванню» у кожній конкретній ситуації відрізняється, що зумовлено видом кримінального правопорушення, слідчої ситуації, що сформувалася, а також сукупністю дій, реалізованих як спосіб протидії розслідуванню. Перш ніж зосередитися на способах виявлення та припинення протидії, що має місце на етапі виявлення корисливо-насильницьких злочинів вважаємо за потрібне зупинитися на важливих положеннях цього вчення, які і досі залишаються дискусійними.

Одним із дискусійних питань є вирішення того, чи може протидія бути реалізована у формі бездіяльності. Попри те, що окремі вчені заперечують можливість реалізації протидії у формі бездіяльності², ми прихильники протилежного підходу. Вважаємо, що вчинення протидії у вигляді бездіяльності може полягати у: не з'явленні на виклики сторони обвинувачення, відмові наданні показань, переховуванні від органів досудового розслідування та суду тощо.

Ще одним питанням, котре також знаходить різне висвітлення в теоретичних напрацюваннях є кінцева мета протидії розслідуванню. На нашу думку, цілями протидії розслідуванню та судовому розгляду є не просто унеможливлення забезпечення здійснення цих процесів, адже вчиняючи певні дії, і навіть реалізуючи конкретний комплекс взаємопов'язаних дій, особа керується особистісними переконаннями та внутрішніми мотиваційними чинниками.

Стосовно особи, яка займаючи процесуальне становище у кримінальному провадженні, вчиняє протидію розслідуванню, то найчастіше у своїй діяльності вона керується цілями не просто перешкодити законній діяльності органів, залучених до провадження правосуддя, а все ж таки має на меті забезпечити для себе або осіб, з якими вона пов'язана особистими стосунками, ухилитися від кримінальної відповідальності чи принаймні пом'якшити для себе або третіх осіб

організаціями): дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Луганськ, 2003. С. 14.

¹ Словник української мови: в 11 тт. / АН УРСР, Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. Київ: Наукова думка, 1970–1980. URL: <https://sum.in.ua/s/protydija> (дата звернення: 17.11.2024).

² Щур Б.В. Тактика усунення протидії розслідуванню злочинів, що вчиняються організованими злочинними групами : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Харків, 2005. С. 13.

покарання. Так, наприклад, у справі, що розглядалася Жовтневим районним судом м. Харкова, за фактом введення в оману суду, встановлено, що обвинувачений, будучи в статусі свідка в іншому кримінальному провадженні, надав показання, котрі мали на меті спростувати факти злочинної діяльності його товариша. Щодо реалізованих ним дій, як заходів щодо унеможливлення притягнення винного до відповідальності, то вже під час судового розгляду справи допитаний свідок надав покази повністю суперечливі тим, що були надані ним під час досудового розслідування. Окрім того, на обґрунтування своїх показань, допитаний як свідок громадянин пояснив суду, що оперативні працівники поліції застосовували психологічний тиск стосовно нього упродовж усього досудового розслідування, намагалися переконати його змінити показання, погрожували притягненням до кримінальної відповідальності тощо¹. Отже, кінцева мета протидії – це завжди унеможливлення кримінальної відповідальності та уникнення встановленого кримінальним законом покарання. Проте не можна спростувати, що у певних випадках протидія не завжди має на меті кардинальну зміну напряму розгляду справи чи уникнення кримінальної відповідальності, адже неявка на судові засідання свідка можлива через небажання йти до суду, що зумовлено його низькою правовою свідомістю. Як слушно зауважує Р. В. Мудрецький, така протидія зводиться до поодиноких актів і не становить складності щодо подолання, однак усе ж таки має місце на практиці². І в певних випадках подібна поведінка учасників справи все ж таки призводять до реалізації раніше сформульованої нами кінцевої мети. Тобто низький рівень правосвідомості окремих учасників справи може унеможливити вирішення завдань кримінального провадження, а тому безапеляційно стверджувати, що така протидія ніколи не позначиться на результатах досудового розслідування чи судового розгляду, на нашу думку, не можна.

Неоднозначним залишається підхід щодо визначення, які дії слід розцінювати, як протидію. Зокрема, чи допустима їх класифікація на законні та незаконні. У науковій літературі зустрічаються пропозиції щодо віднесення до способів протидії тільки вчинення незаконних дій³, водночас мають місце і діаметрально протилежні. На нашу думку, тут слід виходити з розуміння сутності протидії. Будь-яке перешкоджання досягненню цілей кримінального провадження та судочинства, незалежно від того, чи допустимі вони за законом або є незаконними за своєю суттю, слід розцінювати як протидію. Причому незаконність дій, реалізованих у цілях протидії, узагалі є підставою для надання їм кримінально-правової оцінки і може визнаватися достатньою підставою для притягнення до кримінальної відповідальності. Тому вважаємо, що і законні, і незаконні дії можуть

¹ Вирок Жовтневого районного суду м. Харкова від 24.07.2020 у справі № 639/2369/20. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/90579227> (дата звернення: 17.11.2024).

² Мудрецький Р. С. Подолання протидії судовому розгляду у кримінальних провадженнях : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Кривий Ріг, 2019. С. 33.

³ Мудрецький Р. С. Указана праця. С. 29-30.

вчинятися заінтересованими в результатах досудового розслідування особами з метою протидії розслідуванню та судовому розгляду.

Ще одним дискусійним питанням є можливість виокремлення такого напряму діяльності як протидії виявленню ознак складу кримінального правопорушення. Так, зокрема, О. В. Александренко зауважує, що кримінальне середовище схильне вчиняти протидію на всіх етапах кримінальної процесуальної діяльності: на стадіях підготовки та вчинення злочинів, упродовж всього процесу розслідування, судового розгляду, і навіть – на стадії виконання судових рішень¹.

А. Ф. Волобуєв визначає протидію розслідуванню як «обрання зацікавленими особами відповідної лінії поведінки, вживання заходів, спрямованих на створення перешкод у збиранні та використанні доказів із метою ухилення від відповідальності, які відбуваються після виявлення злочину й початку його розслідування»². У контексті визначення моменту, коли протидію слід пов'язувати саме із перешкоджанням процесу розслідування, вчений зауважує, що не слід включати у протидію розслідуванню ще і дії щодо приховування злочину, котрі мають місце до виявлення ознак кримінального правопорушення та порушення кримінальної справи³. Відповідно до його позиції, особа не протидіє розслідуванню до порушення кримінальної справи, а перешкоджає виявленню події злочину взагалі або викриттю злочинця. Ми підтримуємо підхід автора і вважаємо за потрібне використовувати термінологічну конструкцію «протидія виявленню ознак кримінального правопорушення». Визначившись із ключовими аспектами, можемо перейти до центральної проблеми нашого дослідження.

Корисливо-насильницькі злочини належать до категорії антисоціальних явищ і є відносно масовим і тривіальним способом суспільно небезпечного збагачення, що поєднаний із застосуванням чи погрозою застосування насильства.

Незважаючи на окремі позитивні результати діяльності правоохоронних органів у виявленні корисливо-насильницьких злочинів, спостерігається погіршення стану розслідування кримінальних проваджень і скерування їх до суду. Це, безумовно пов'язано із протидією виявленню ознак кримінального правопорушення та його подальшому розслідуванню.

Під виявленням злочину розуміють встановлення, фіксацію, визначення факту й обставин його вчинення. При цьому вказують, що потреба в його виявленні виникає не завжди, адже інформація про вчинення кримінально-протиправних діянь може надійти від громадян,

¹ Александренко О. В. Криміналістичні проблеми подолання протидії розслідуванню : дис... канд. юрид. наук : 12.00.09 Київ, 2004. С. 16.

² Волобуєв А. Ф. Подолання протидії організованих злочинних груп по розслідуванню економічних злочинів. Вісник Луганського інституту внутрішніх справ МВС України. Луганськ, 1999. Вип. 3. С. 202.

³ Волобуєв А. Ф. Проблеми методики розслідування розкрадань майна в сфері підприємництва: монографія. Харків : Ун-т внутр. справ, 2000. С. 126.

організацій тощо¹. Аналіз матеріалів слідчої та судової практики засвідчує, що підставами для відкриття кримінальних проваджень за ознаками корисливо-насильницьких злочинів найчастіше стають: 1) повідомлення та заяви потерпілих про вчинення стосовно них кримінальних правопорушень цього виду; 2) повідомлення медичних закладів про доставлення осіб з ознаками тілесних ушкоджень, що свідчать про вчинення відносно них суспільно небезпечних діянь; 3) повідомлення про факти виявлення трупів з ознаками насильницької смерті тощо. Нерідко інформацію про вчинення злочинів цього виду отримують та документують оперативні підрозділи в процесі здійснення оперативно-розшукової діяльності.

Типовими джерелами інформації, що засвідчують факт учинення корисливо-насильницьких злочинів і можуть характеризуватися доказовим потенціалом є:

- предмет посягання, яким є майно, що характеризується трьома основними ознаками: 1) фізичною; 2) економічною (вартісною/грошовою); 3) юридичною²;

- потерпілі, яких слід розглядати як суб'єктів, котрі повідомляють про обставини вчиненого злочину, а також як фізичні об'єкти, які можуть мати на собі (тілі/одязі) чи речах, що знаходяться при них, різноманітні сліди, виявлення та криміналістичне дослідження яких дозволяє отримати інформацію, наділену доказовим потенціалом³;

- суб'єкт (суб'єкти) злочинів (злочинної діяльності), відомості про яких охоплюють такі групи даних: «біологічні (статеві, анатомічні, вікові, фізіологічні), психічні (інтелектуальні, емоційні, вольові), соціальні (рід занять, сімейний стан, місце проживання, кримінальне минуле)»⁴;

- сліди кримінально-протиправної діяльності, що мають матеріальну, ідеальну й електронну природу та ін. Саме ці суб'єкти й об'єкти найчастіше стають предметом впливу з метою унеможливлення виявлення ознак корисливо-насильницьких злочинів. Тому після з'ясування фактів, що свідчать про можливість учинення злочину, працівники правоохоронних органів зобов'язані вживати заходів щодо виявлення та документування цих злочинів, фіксації даних, котрі засвідчують про злочинність конкретного явища об'єктивного світу, з урахування того, що стосовно окремих об'єктів вчинялися дії щодо зміни їх змісту, ознак, а окремих суб'єктів заходи психологічного, рідше – фізичного впливу.

На етапі виявлення ознак корисливо-насильницького злочину слід зважати, що нерідко особи, причетні до їх вчинення, а інколи і злочинні

¹ Розкриття та виявлення злочинів (співвідношення понять) / С. Чернявський // Міжнародна поліцейська енциклопедія : у 10 т. Т. 6 : Оперативно-розшукова діяльність поліції (міліції) / відп. ред. : В. В. Коваленко, Є. М. Моїсєєв, В. Я. Тацій, Ю. С. Шемшученко. Київ : Атіка, 2009. С. 868.

² Балін Ю.В., Борисов В.І., Гавриш С.Б. Кримінальне право України. Особлива частина: підручник за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. Київ: ЮрінкомІнтер. 2007. С. 155-156.

³ Герцик Р. В. Тактика судового розгляду у кримінальних провадженнях щодо корисливо-насильницьких злочинів: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Маріуполь, 2021. С. 90.

⁴ Тіщенко В.В. Концептуальні основи розслідування корисливнонасильницьких злочинів: автореф. дис. ... д-ра. юрид. наук: 12.00.09. Харків, 2003. С. 20.

угруповання, мають у минулому досвід кримінальної діяльності. Це може вказувати на те, що ними можуть реалізовуватися не тільки кваліфіковані способи вчинення, але й приховування, що визначаються як самостійна форма протидії.

Про вчинення протидії на етапі виявлення ознак кримінального правопорушення можуть свідчити такі обставини:

- 1) знищення предмету посягання;
- 2) маскуванню та знищенню слідів кримінально протиправної діяльності;
- 3) переховування особи, яка імовірно причетна до вчинення кримінального правопорушення;
- 4) зацікавленість потерпілого у приховуванні злочину;
- 5) надходження незаконних вказівок від керівництва щодо приховування ознак злочинної діяльності;
- 6) втручання третіх осіб у законну діяльність правоохоронних органів, учинення посягань на їх життя, здоров'я та майнові права;
- 7) неповідомлення певними учасниками суспільних відносин інформації про подію злочину або затягування повідомлення даних про неї тощо.

В умовах дефіциту інформації про подію кримінального правопорушення, урахуваючи обізнаність суб'єктів злочину про можливі методи діяльності правоохоронних органів, представникам сторони обвинувачення необхідно ретельно спланувати алгоритм дій щодо документування ознак корисливо-насильницького злочину в умовах протидії. На нашу думку, за умов доцільності на початковому етапі виявлення достатніх ознак злочину, відкриття кримінального провадження, з цією метою можуть реалізовуватися негласні слідчі (розшукові) дії. Тому вважаємо, що діяльність сторони обвинувачення при встановленні фактів протидії виявленню ознак корисливо-насильницьких злочинів має бути представлена таким чином:

- використання можливостей превентивних поліцейських заходів і заходів, передбачених Кримінальним процесуальним кодексом України щодо пошуку інформації про злочин, установа суб'єктів та об'єктів, стосовно яких застосовувалися заходи протидії;

- отримання інформації, шляхом координації сил і засобів, як правоохоронних органів, так і інших установ, організацій, підприємств, про вчинення корисливо-насильницьких злочинів, їх документування та перевірка шляхом зіставлення з іншими установленими фактичними даними;

- фіксація даних про обставини виявленого злочину, реалізовані заходи протидії заінтересованими суб'єктами у процесуальному порядку;

- реєстрація відомостей, визначених в Розділі II Положення про Єдиний реєстр досудових розслідувань, порядок його формування та ведення, затверджене наказом Офісу Генерального прокурора України від 30.06.2020 № 298 до згаданого реєстру.

Висновки. На ефективності розслідування корисливо-насильницьких злочинів позначається низка чинників, серед яких: постійний тиск підозрюваних (обвинувачених) службових осіб та їх оточення, котрі чинять протидію виявленню ознак їх кримінально протиправної діяльності, досудовому розслідуванню та судовому розгляду. Усвідомлення неминучості покарання породжує цілеспрямованість поведінки на вчинення активних дій стосовно стиску на потерпілих і свідків, знищення доказів, переховування від органів досудового розслідування тощо. Попри стрімкий розвиток суспільних відносин, підвищення рівня правової культури та правосвідомості громадян, удосконалення механізмів протидії злочинності, ті тривіальні суспільно небезпечні діяння, що поєднанні з одночасним завданням особі і фізичної, і майнової, і подекуди моральної шкоди, поки що не викорінені, що актуалізує потребу підвищення якості діяльності сил безпеки у напрямках запобігання та протидії їм. Активну увагу в цьому напрямі слід приділяти і подоланню протидії, котра має місце вже від етапу виявлення ознак кримінального правопорушення.

На підставі узагальнення теоретичних позицій, аналізу матеріалів правозастосовної практики, у цьому дослідженні обґрунтовано позицію, що цілями виявлення ознак кримінального правопорушення, протидії розслідуванню та судовому розгляду є намір уникнення кримінальної відповідальності або принаймні пом'якшення покарання. При цьому будь-яке перешкоджання досягненню цілей кримінального провадження та судочинства, незалежно від того, чи допустимі вони за законом або є незаконними за своєю суттю, слід розцінювати як протидію. Визначено, що дії, реалізовані у цілях протидії, мають підлягати об'єктивній кримінально-правовій оцінці та можуть визнаватися достатньою підставою для притягнення особи до кримінальної відповідальності. Аргументовано, що протидія можлива як шляхом реалізації конкретних дій, так і у вигляді бездіяльності, яка, наприклад, може полягати у не з'явленні на виклики слідчого, прокурора; відмові від надання показань; переховуванні від органів досудового розслідування та суду тощо. Установлено типові джерела інформації, котрі стають об'єктами впливу як захід протидії, узагальнено обставини, що свідчать про імовірність вчинення протидії, а також розкрито етапи діяльності правоохоронних органів на шляху подолання протидії від моменту виявлення ознак злочину.

Вважаємо, що перспективи подальших досліджень мають полягати у визначенні конкретних алгоритмів дій, які необхідно реалізувати задля припинення протидії чи мінімізації її негативного впливу на об'єкти, наділені доказовим потенціалом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Александренко О. В. Криміналістичні проблеми подолання протидії розслідуванню : дис.... канд. юрид. наук : 12.00.09 Київ, 2004. 184 с.

2. Балін Ю.В., Борисов В.І., Гавриш С.Б. Кримінальне право України: Особлива частина: підручник за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. Київ: ЮрінкомІнтер. 2007. 624 с.

3. Вирок Жовтневого районного суду м. Харкова від 24.07.2020 у справі № 639/2369/20. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/90579227> (дата звернення: 17.11.2024).

4. Волобуєв А. Ф. Подолання протидії організованих злочинних груп по розслідуванню економічних злочинів. *Вісник Луганського інституту внутрішніх справ МВС України*. 1999. Вип. 3. С. 201–213.

5. Волобуєв А. Ф. Проблеми методики розслідування розкрадань майна в сфері підприємництва: монографія. Харків : Ун-т внутр. справ, 2000. 336 с.

6. Герцик Р. В. Тактика судового розгляду у кримінальних провадженнях щодо корисливо-насильницьких злочинів: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Маріуполь, 2021. 232 с.

7. Калімбет І. Л. Розслідування групових корисливо-насильницьких злочинів неповнолітніх : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Одеса, 2017. 20 с.

8. Кушнір М. М. Запобігання корисливо-насильницьким злочинам, що вчиняються неповнолітніми особами жіночої статі в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2017. 20 с.

9. Маршуба М. О. Кримінологічна характеристика особи неповнолітнього корисливо-насильницького злочинця в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Харків, 2014. 20 с.

10. Мудрецький Р. С. Подолання протидії судовому розгляду у кримінальних провадженнях : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Кривий Ріг, 2019. 263 с.

11. Розкриття та виявлення злочинів (співвідношення понять) / С. Чернявський // Міжнародна поліцейська енциклопедія : у 10 т. Т. 6 : Оперативно-розшукова діяльність поліції (міліції) / відп. ред. : В. В. Коваленко, Є. М. Моїсєєв, В. Я. Тацій, Ю. С. Шемшученко. Київ : Атіка, 2009. С. 868.

12. Семенишин М. О. Теорія та практика запобігання корисливо-насильницьким злочинам органами та підрозділами Національної поліції України (за матеріалами операції Об'єднаних сил): дис. ... д-ра юрид. наук : 081, 08. Київ, 2020. 623 с.

13. Словник української мови: в 11 тт. / АН УРСР, Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. Київ: Наукова думка, 1970–1980. URL: <https://sum.in.ua/s/protydija> (дата звернення: 17.11.2024).

14. Тіщенко В. В. Концептуальні основи розслідування корисливо-насильницьких злочинів: автореф. дис. ... д-ра. юрид. наук: 12.00.09. Харків, 2003. 51 с.

15. Хірсіні А. В. Криміналістичне забезпечення розслідування корисливо-насильницької організованої злочинної діяльності : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ, 2006. 18 с.

16. Шевченко Ю. А. Особливості розслідування корисливих злочинів, вчинених з використанням транспортних засобів : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2014. 221 с.

17. Шехавцов Р. М. Форми та способи протидії розслідуванню злочинів і засоби їх подолання (за матеріалами кримінальних справ про вимагання, вчинені організованими групами, злочинними організаціями) : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Луганськ, 2003. 222 с.

18. Щур Б.В. Тактика усунення протидії розслідуванню злочинів, що вчиняються організованими злочинним групами : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 / Б.В. Щур. Харків : Національна юридична академія юридична академія імені Ярослава Мудрого, 2005. 176 с.

Стаття надійшла до редакції 21.11.2024

Yurii P. POPELNIUK,

Postgraduate Student

(National Scientific Center «Hon. Prof. M. S. Bokarius Forensic Science Institute» Ministry of Justice of Ukraine Kharkiv, Ukraine)

FEATURES OF DETECTING AND OVERCOMING COUNTERMEASURES AT THE STAGE OF DETECTING SIGNS OF SELFISH AND VIOLENT CRIMES

Based on the generalization of theoretical positions, and the analysis of the materials of law enforcement practice, this study substantiates the position that the purpose of identifying signs of a criminal offense, opposing the investigation, and trial is the intention to avoid criminal liability or at least mitigate the punishment. It is emphasized that any obstruction to achieving the goals of criminal and judicial proceedings, regardless of whether they are permissible by law or illegal, should be considered as countermeasures, and specific actions implemented to obstruct criminal procedural activity should be subject to objective criminal law assessment. They may be recognized as a sufficient basis for bringing a person to criminal responsibility. It is argued that counteraction is possible both through the implementation of specific actions and inaction, which, for example, may consist in not appearing when summoned by the investigator, or prosecutor; refusal to testify; concealment from pre-trial investigation bodies and the court, etc. Typical sources of information that become objects of influence as a countermeasure have been established, the circumstances indicating the likelihood of countermeasures have been summarized, and the stages of law enforcement agencies' activities on the way to countermeasures from the moment of detection of the signs of a crime have been revealed.

Key words: *crime, self-interested and violent crime, opposition to investigation, procedural action, factual data, evidence.*